

Дмитро Валентинович **КУЦЕВОЛ**

аспірант, Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України; адвокат

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0504-8130>

e-mail: kutsevol@assyria.com.ua

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ АЗАРТНИХ ІГОР

Предметом дослідження є правовий статус суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення азартних ігор, його зміст та особливості. Виділено у суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення азартних ігор загального, спеціального та локального правового статусів залежно від рівня нормативного регулювання. Надано визначення правового статусу суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення азартних ігор та акцентовано на негативному характері редагування правового статусу за допомогою нормативних актів особливого призначення в умовах воєнного стану.

Ключові слова: азартні ігри, суб'єкт господарювання, правовий статус, суспільні відносини, організатор азартних ігор, права та обов'язки, правосуб'єктність

ВСТУП

Розвиток азартних ігор (АІ) на фоні бурхливого розвитку сучасних електронних технологій, формування цього бізнесу в галузь економіки, зумовлює залучення до цього процесу як інвесторів, так і обертання фокусу уваги з боку держави, зокрема як до потенційного фіскального джерела. Об'єкти розваг, такі як казино та гемблінгові центри, є також одним з важливих елементів індустрії світового туризму – вони є як її складником, так і фактором стимулювання розвитку [1]. В умовах війни суб'єкти господарювання у сфері організації та проведення АІ є партнерами здійснення заходів з безпеки та оборони держави. Водночас в силу специфіки власності таких суб'єктів та їх соціального значення вони мають вплив і на національну безпеку загалом. З огляду на це динамічно розвивається й законодавство, що регулює діяльність таких суб'єктів.

Однак, попри наявність значного масиву нормативно-правових актів (НПА), що регулюють відносини в цій сфері, актуалізуються питання визначення правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ з огляду на динамічний характер правового режиму їх функціонування та певну неузгодженість правового матеріалу щодо правового положення окремих суб'єктів АІ-ринку.

Стан дослідження теми

Окремі питання визначення правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ в межах адміністративно, кримінального та господарсько-правового регулювання досліджено такими вченими як К.В. Профатіло, О.С. Сердюков, В.В. Туманов, С.О. Шатрава та ін. Однак в більшості наукових розвідок зміст та особливості правового статусу означених суб'єктів досліджувалися фрагментарно та відповідно до норм законодавства, які вже втратили чинність, що актуалізує необхідність сучасного погляду на обраний для дослідження предмет.

МЕТА дослідження – систематизація підходів до визначення правового статусу суб'єктів у сфері організації та проведення АІ, надання безпосередньо визначення правового статусу суб'єкта господарювання цієї сфери, а також збагачення наукової доктрини у сфері правового регулювання діяльності означених суб'єктів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для дослідження застосовано науково-публіцистичний і нормативно-правовий матеріал, який опрацьовано за допомогою загально-теоретичних та спеціальних методів юриспруденції (аналіз, синтез, системний, формально-логічний, порівняльно-правовий, соціологічний).

РЕЗУЛЬТАТИ

Початок цього дослідження необхідно здійснити із визначення критерію, що в науковому середовищі являє собою правовий статус певного суб'єкта. Це дасть відправну точку, яка в поєднанні з рештою понятійного апарату приведе до отримання належного інструментарію з опрацювання поставлених завдань.

Як зазначає В. Макарчук, термін «правовий статус» в юридичній літературі застосовується достатньо широко, однак, попри це, немає єдності розуміння змісту цієї категорії та одноманітності застосування її в законодавчій та правозастосовчій практиці [2, с. 20].

Правовий статус є складною категорією, що характеризується системністю, універсальністю та комплексністю. Вона відіграє надзвичайно важливу роль в організації суспільних відносин, оскільки шляхом встановлення прав, обов'язків, а також гарантій їх реалізації визначає основоположні принципи взаємодії суб'єктів правовідносин та визначає місце конкретного суб'єкта в суспільстві. Слід також відзначити, що правовий статус має універсальний характер, адже поширюється на всіх суб'єктів [3, с.96].

Поряд з категорією «правовий статус» в юридичній літературі також застосовуються суміжні за змістом категорії «правове положення» та «правове становище». В доктрині також є думка, що поняття правового статусу є більш вузьким та включає лише права, обов'язки та відповідальність, а правове положення (становище), крім власне правового статусу, включає також правосуб'єктність, місце в системі, принципи, гарантії реалізації і захисту прав [4, с.37].

Н. Якимчук приходить до висновку, що ці поняття не є тотожними, враховуючи те, що поняття «правовий статус» вказує на місце суб'єкта в системі правовідносин, що характеризується передусім його правами й обов'язками, а поняття «правове положення», зі свого боку, відображає функціональну роль та вказує місце суб'єкта в

системі суспільних відносин [5, с.12].

Так, розглядаючи питання визначення правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ, слід виходити з визначення правового статусу як явища об'єктивного права, тобто потенційного місця загального суб'єкта відповідних правовідносин.

Так, передусім у визначенні специфіки правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ слід враховувати, що відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (далі – Закон про АІ) організаторами АІ можуть бути виключно юридичні особи [6]. Виключний характер формулювання норми з визначення організатора АІ дає змогу відкинути можливість фізичних осіб, їх об'єднань займатися відповідною діяльністю, а отже, у визначенні особливостей правового статусу досліджуваних суб'єктів прийматимемо до уваги виключно характерні риси правового статусу колективних суб'єктів.

Як зазначає О. Соїч, оновлення ролі та правового статусу колективних суб'єктів права (до яких відносяться і суб'єкти господарювання у сфері організації та проведення АІ) зумовлюється тенденцією розвитку соціальних відносин. Автор, беручи до уваги широку специфіку таких господарюючих суб'єктів та належність таких суб'єктів до різних сфер суспільних відносин, наголошує, що саме цей факт зумовлює відмінності у порядку створення та припинення, у визначенні прав та обов'язків, підстав та порядку відповідальності, у визначенні правового статусу та повноважень посадових осіб відповідних суб'єктів права [7, с. 44].

Крім того, особливістю досліджуваних суб'єктів є їх неодмінний статус резидента України, адже відповідно до п.1 ч.1. ст. 14 Закону про АІ організатором АІ може бути виключно юридична особа, яка утворена та провадить діяльність на території України в установленому Законом порядку [6]. О. Сердюков вважає, що недопущення іноземних представників до ведення діяльності щодо організації АІ в Україні є найбільш суперечливою вимогою, з огляду на те, що така заборона значно скорочує відсоток надходжень до державного бюджету від міжнародних компаній-організаторів АІ [8].

На противагу цієї думки, необхідно зазначити, що в умовах збройної агресії відносно України, встановлення на законодавчому рівні фільтрів стосовно національної приналежності організатора/засновника АІ має раціональне підґрунтя. Господарська діяльність у сфері АІ має суттєвий вплив на суспільство, його ціннісні орієнтири, соціальний і матеріальний стан, зокрема і через ігрову залежність. Мобілізація бюджетних надходжень через цей вид господарської діяльності внаслідок відкриття ринку для допуску іноземних суб'єктів господарювання та/або суб'єктів господарювання, серед засновників яких є фізичні/юридичні особи держави-агресора, не може бути пріоритетом перед загрозами національної безпеки.

На рівні закону визначення терміна «суб'єкт господарювання» містилося в ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України (ГКУ). Так, за ГКУ суб'єктами господарювання визнавалися учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть

відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [9]. Цей документ нині втратив чинність кодифікованого законодавчого акта, проте в теоретичному аспекті має значний потенціал до застосування, оскільки містить доктринальні положення, які ще не знайшли свого поступового розвитку в нормативно-правовій базі. Слід зазначити, що ГКУ був єдиним НПА, який містив таке визначення загального характеру. Решта визначень суб'єктів господарювання містяться в чинних законодавчих і підзаконних НПА (відомчих наказах та інструкціях) й базуються на колишніх положеннях ГКУ, тому не являють цінності для аналізу через їх похідний характер і дубляж.

Законодавець, регулюючи діяльність окремих суб'єктів господарювання, у визначенні логіки, структури та формулюванні нормативного матеріалу зосереджується на тих елементах правового статусу, які є найважливішими з погляду об'єкта регулювання [7, с. 44].

П. 37 ч.1 ст. 1 Закону про АІ містить визначення організатора АІ, а саме організатор АІ – юридична особа – резидент України, що на підставі отриманої ліцензії має право здійснювати зазначений у такій ліцензії вид діяльності з організації та проведення АІ відповідно до вимог цього Закону [6].

З наведеного визначення основними характеристиками правового статусу суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення АІ, як зазначалося вище, є вітчизняне резидентство та наявність ліцензії на впровадження цього виду господарської діяльності.

Ст. 14 Закону про АІ містить основні вимоги до організатора АІ [6]. Узагальнення дає можливість їх згрупувати за такими критеріями:

- організаційно-правові (наявність статусу юридичної особи, вимоги до засновників та/або їх кінцевих бенефіціарних власників);
- організаційно-майнові (вимоги до статутного капіталу організатора АІ);
- адміністративні (вимоги щодо відсутності заборон на здійснення діяльності у сфері АІ, зокрема, санкційних);
- репутаційні (вимоги до ділової репутації організатора АІ його засновників, адміністративного персоналу організатора АІ);
- інші (такі вимоги є відсильними за своєю правовою природою), які встановлено в інших НПА.

Також варто звернути увагу на ст. 14-1 Закону про АІ [6], де окремо наведено вимоги до надавачів послуг у сфері АІ, які у своїй суті й природою є ідентичними вимогам до організаторів АІ. Законодавство про АІ нині не містить визначення терміна – надавача послуг у сфері АІ. Аналіз Закону про АІ та дотичних підзаконних НПА, зокрема з питань ліцензування господарської діяльності у сфері АІ, свідчить, що це стосується розроблення і постачання програмного забезпечення, що безпосередньо застосовується у сфері організації та проведення АІ. Водночас законодавством не передбачено, що такий перелік є вичерпним і, можливо, має ширший характер, який може потенційно включати й інші види діяльності. Відсутність критерію відношення зумовлює правову невизначеність, – в чому полягає господарська діяльність надавачів послуг у сфері АІ й які форми її здійснення, що потенційно може створити правові колізії, зва-

жаючи на схожість формулювань і вимог. Так, питання приведення спеціального законодавства до належних логічних кондицій не є зайвим формалізмом, а нагальною необхідністю.

Згідно з Положенням про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України (затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.06.2024 № 282), суб'єктом господарювання, який проводить АІ, визнається суб'єкт господарювання, який відповідно до вимог законодавства провадить діяльність з організації та проведення АІ у гральних закладах казино, АІ казино в мережі Інтернет, АІ у залах гральних автоматів, АІ у покер у мережі Інтернет, букмекерську діяльність у букмекерських пунктах та/або в мережі Інтернет [10].

Визначальною ознакою, що характеризує правовий статус суб'єкта господарського права, є його правосуб'єктність. Проте для повної характеристики правового статусу суб'єктів господарського права велике значення мають й інші ознаки, що впливають на обсяг господарської компетенції та її характер [11, с. 39-40].

В сучасних наукових дослідженнях обсяг господарської правосуб'єктності учасників господарських правовідносин зазвичай ототожнюється з правовим статусом або характеризують через призму правової категорії господарської компетенції [12, с.124]. Цей факт пов'язано з вже згадуваною специфікою статусу колективних суб'єктів, які в силу свого похідного характеру створення не мають первинних статусів, належних особі. В окремих випадках правосуб'єктність суб'єктів господарювання трактується як компонент правового статусу.

Загальна практика застосування термінів, слів та словосполучень в юриспруденції виходить з того, що під господарською компетенцією слід розуміти сукупність господарських прав та обов'язків, встановлених чинним законодавством для певного виду господарських організацій [13]. Господарська компетенція виникає у господарській організації з моменту її офіційного створення і є видовою, тобто аналогічною для господарських організацій певного виду [13].

Враховуючи, що попередньо в межах дослідження встановлено, що правовий статус суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ є явищем об'єктивного права, важливим для з'ясування залишається питання, чим саме визначається правовий статус таких суб'єктів (формальне закріплення меж правового статусу).

Для відповіді на це питання необхідно структурувати джерела встановлення правового статусу досліджуваних суб'єктів господарювання. За загальним правилом правовий статус будь-якого суб'єкта права встановлюється міжнародними нормами, внутрішнім законодавством, а також іншими актами, які закріплюють сукупність прав та обов'язків, а також юридичну відповідальність та гарантії для певного суб'єкта права. Зокрема, правовий статус суб'єкта права формується на основі Конституції України та міжнародних конвенцій та угод, які визначають загальні засади участі суб'єкта у відносинах із суспільством і державою. Так, передусім загальні засади правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ (як і будь-яких інших суб'єктів права) визначаються загаль-

ними принципами права (як тими, що закріплено в міжнародно-правових актах, так і сформованими національним законодавцем).

На другому рівні правовий статус досліджуваних суб'єктів формалізується в нормах господарського права, адже суб'єкти господарювання, які здійснюють свою діяльність у будь-якій сфері господарювання не можуть здійснювати останню поза межами загального для всіх суб'єктів господарювання правового статусу суб'єкта господарювання (тобто в межах загальної господарської компетенції). Крім того, враховуючи специфіку господарюючих суб'єктів у сфері АІ та соціальну значущість кола відносин, що виникають в цій сфері, важливе значення для визначення правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ мають норми санкційного, а також основи регуляторної політики держави в сфері АІ, які знаходять своє вираження в спеціальному законодавстві – відповідних Законах України, підзаконних НПА (серед яких важливо згадати норми актів регулятивних органів в сфері АІ). Деякі інші спеціальні впливи також мають норми антимонопольного, антикорупційного та податкового законодавства.

Крім вищезазначених нормативних джерел на локальному рівні правовий статус окремих суб'єктів господарювання в досліджуваній сфері може визначатися індивідуально-правовими актами уповноваженого органу у сфері організації та проведення АІ, а також такими локальними актами, як договори та правила, що укладаються або встановлюються самими суб'єктами господарювання. Так, наприклад, між суб'єктами господарювання у сфері АІ можуть укладатися договори з метою стимулювання відповідальної гри або формування добросовісної конкуренції, згідно з якими суб'єкти господарювання свідомо звужують обсяг своїх прав або беруть на себе додаткові обов'язки з метою перешкоджання зловживання правами та формування прозорого ринку та культури гемблінгу.

Крім того, правовий статус суб'єкта господарювання у відносинах з гравцями може бути деталізовано у правилах організатора АІ. Законом встановлено, що правила організатора АІ – це затверджений організатором АІ локальний акт, що визначає за кожним окремим видом діяльності, встановленим ч. 1 ст. 2 Закону про АІ, детальний опис порядку та особливостей здійснення такої діяльності організатора АІ (зокрема порядок визначення результату АІ, розрахунку та здійснення виплат вигравів (призів), умов взаємодії організатора АІ з гравцями та іншими особами) та інші умови, які передбачено законодавством [6]. Визначення у Законі про АІ локального характеру такого кола актів свідчить про його належність до правового статусу таких суб'єктів та можливість реалізації дискреційних повноважень організатором АІ.

Слід також відзначити, що на локальному рівні можна говорити лише про обмеження прав та накладення обов'язків, що не суперечить загальному та спеціальному законодавству. Якщо ж мова йде про розширення кола прав, то таким правам кореспондує не обов'язок держави, а зобов'язання локального суб'єкта ринку АІ.

Підсумовуючи вищевказане, можна виділити наявність у суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ загального, спеціального та локального пра-

вового статусів залежно від рівня формалізації меж такого правового статусу.

Як вже зазначено, зміст правового статусу суб'єкта права визначають передусім його права, законні інтереси, обов'язки та юридична відповідальність. Важливим елементом правового статусу є також правосуб'єктність як можливість мати права та обов'язки та гарантії правового статусу.

Розглядаючи питання специфіки правосуб'єктності суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ, слід відзначити, що до набрання чинності Закону про АІ діяла заборона АІ, впроваджена в 2009 р. Порушення встановлених обмежень тягнула відповідальність суб'єктів господарювання, які організовують і проводять на території України АІ, у вигляді фінансових санкцій (штрафу) у розмірі 8 тис. мінімальних заробітних плат з конфіскацією грального обладнання, а прибуток (дохід) від проведення таких АІ підлягав перерахуванню до Державного бюджету України [14]. Так, правовий статус відповідних суб'єктів обмежувався виключно юридичною відповідальністю через заборону такої діяльності в період з 2009 р. до 2020 рр. Наявність заборони, зі свого боку, ставила під сумнів правосуб'єктність таких суб'єктів господарювання та можливість виникнення «звичайних» для господарської діяльності прав та обов'язків, виключаючи зобов'язальні, фінансові, трудові тощо.

Права суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ не перераховано в окремій статті спеціального законодавства. Отже, сукупність прав, що визначають правовий статус досліджуваних суб'єктів, формалізується розрізненими нормами вищезазначеного Закону та нормами інших НПА. Так, відповідно до п.п. 37-42 ст. 1 Закону про АІ, якими визначено поняття організатора АІ в залах гральних автоматів, організатора казино та АІ, казино та покер в мережі Інтернет, організатора букмекерської діяльності, загалом суб'єкти господарювання у сфері організації та проведення АІ мають право на здійснення господарської діяльності з організації та проведення АІ відповідного напрямку та виду [6].

Одночасно з цим Законом передбачено такі загальні для всіх суб'єктів господарювання в цій сфері вимоги та права:

- запитувати у гравця додаткові документи з метою проведення ідентифікації (верифікації, встановлення даних) гравця в мережі Інтернет (ч. 5 ст. 17 Закону);
- збільшити мінімальний вік гравця для участі в АІ (ч. 11 ст. 18 Закону про АІ) [6].

Для окремих категорій організаторів АІ закріплено право застосовувати певні обмеження у відносинах з гравцями: вилучати події з переліку подій з обов'язковим поверненням зроблених гравцями ставок; відмовляти у здійсненні виплат вигравів (призів) особі, яка не є гравцем та не має права отримувати такий вигреш або ставку; відмовляти у здійсненні виплат вигравів (призів) та у поверненні гравцю зроблених ним ставок за наявності підстав, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; забороняти або обмежувати доступ гравцям, які порушують громадський порядок, перешкоджають

укладенню пари, здійсненню ставок або стосовно якої виникла обґрунтована підозра у застосуванні методів, технологій, програм, прийомів, що може вплинути на результати виграшу тощо [6].

Крім того, права досліджуваних суб'єктів включають традиційні для будь-якого суб'єкта господарювання прав на укладання договорів, володіння та розпорядження майном, а також право на захист своїх інтересів в судовому та позасудовому порядку.

Обов'язки суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ закріплено у ст. 15 Закону про АІ. Відповідно до перерахованих у статті обов'язків організатора АІ, крім загальних умов дотримуватися законодавчих вимог (зокрема положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»), можна виділити такі групи обов'язків суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ:

- обов'язки з дотримання ліцензійно-дозвільних та сертифікаційних процедур: проводити виключно дозволені цим Законом види АІ лише після отримання ліцензії на організацію та проведення відповідного виду діяльності у сфері організації та проведення АІ; своєчасно вносити плату за відповідну ліцензію або ліцензії, які отримав такий організатор АІ; повідомляти Уповноважений орган про будь-які зміни даних, зазначені у документах організатора АІ; у встановленому порядку забезпечити проведення сертифікації та інспектування грального обладнання суб'єктами сертифікації, не використовувати несертифіковане гральне обладнання;

- обов'язки, пов'язані з дотриманням принципів відповідальної гри та забезпечення дотримання суспільних інтересів: не вчиняти дії, що можуть мати вплив на результати АІ; дотримуватися принципів відповідальної гри, встановлених Уповноваженим органом; застосовувати в організації та проведенні АІ онлайн-системи, що виключає можливість несанкціонованого втручання в їх роботу або створення умов для заздалегідь визначеного результату гри; вживати заходів для недопущення до гральних закладів та до участі в АІ осіб, які не досягли 21-річного віку, та осіб, стосовно яких наявні обмеження; вживати заходів для боротьби з ігровою залежністю (лудоманією);

- обов'язки з контролю та моніторингу: фіксувати в онлайн-системі операції прийняття, повернення ставок, виплати виграшу, обміну коштів на ігрові замітники гривні та навпаки тощо; забезпечити зберігання у гральному закладі таких документів або їх копій: документи про право власності або користування приміщенням (свідоцтво про право власності, договір купівлі-продажу, договір оренди тощо), в якому здійснюється організація та проведення АІ, документи про право власності або користування гральним обладнанням (договір купівлі-продажу, договір оренди, видаткова накладна тощо), документи на гральне обладнання та відповідні сертифікати; подавати до Уповноваженого органу звітність у встановлених формі та порядку; надавати інформацію та документи, що стосуються діяльності з організації та проведення АІ та/або реклами АІ, на запит Уповноваженого органу);

- обов'язки, пов'язані зі здійсненням діяльності з

організації та проведення АІ: розміщувати гральні заклади з дотриманням вимог, передбачених законодавством; встановлювати та застосовувати гральне обладнання, що виключає можливість несанкціонованого втручання в його діяльність або створення умов для заздальгідь визначеного результату АІ; дотримуватися правил проведення АІ; вести облік вигравів (призів), величина яких постійно зростає і залежить від кількості внесених ставок; провадити ігрових заміників гривні облік у разі їх використання;

– обов'язки, пов'язані із взаємодією з гравцями: встановлювати та розробляти правила організатора АІ; обов'язок своєчасної та повної виплати (видачі) виграву (призу) у готівковій та безготівковій формі на вимогу гравця; обов'язок не допускати виплати (видачі) виграву (призу), повернення ставок або повернення коштів третім особам замість гравця, зокрема особам, на користь яких гравець пропонує здійснити виплату або повернення, за певними виключеннями згідно із Законом; обов'язок розмістити у гральному закладі в доступному для гравців та відвідувачів місці відомості про рішення про видачу ліцензії (дата та номер рішення, строк дії ліцензії) на організацію та проведення АІ, правила організатора АІ, правила відвідування грального закладу, правила проведення АІ, викладені державною мовою та перекладені на англійську мову, повідомлення про можливий програш та втрату коштів; обов'язок вживати заходів для запобігання порушенню законодавства гравцями, відвідувачами, працівниками організатора АІ; не допускати прийняття ставки на користь гравця та/або поповнення ігрового балансу гравця третіми особами; розглядати скарги гравців та інших осіб, зокрема в електронній формі, надавати на них відповіді у строки, визначені правилами проведення АІ [6].

Перелік обов'язків, зазначених у статті, не є вичерпним. З огляду на наявність застереження, що організатор АІ зобов'язаний виконувати інші обов'язки, передбачені відповідним Законом та іншими актами законодавства про АІ [6], а також зазначені вище особливості правового статусу досліджуваних суб'єктів, є можливість встановлювати додаткові обов'язки на локальному рівні.

Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог щодо боротьби з вираженою ігровою залежністю (лудоманією)» від 29.10.2025 р. № 1370, зокрема закріплено такі обов'язки досліджуваних суб'єктів, пов'язані з соціально важливою функцією боротьби з ігровою залежністю:

- відстежувати поведінку гравців і припиняти участь у грі в разі виявлення ознак лудоманії;
- блокувати можливість гри на вимогу гравців;
- не допускати безмежної стосовно часу та участі гри, контролювати дотримання таких лімітів;
- регулярно інформувати гравців про тривалість гри та суму витрат;
- надавати консультації та інформувати про ризики стосовно ігрової залежності [15].

Такі деталізовані обов'язки суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення АІ, які стосуються дотримання принципів «відповідальної гри» є невід'ємною частиною правового статусу та важливим елементом дотримання суспільного правопорядку. Водночас для ефективного правозастосування певного обов'язку, особливо в такій сфері як АІ, має передба-

чатися певна міра відповідальності за його недотримання, що не завжди відповідає реаліям спеціального законодавства. Такі вади спеціального законодавства несуть в собі ризики порушення функцій правового регулювання господарської діяльності у сфері АІ.

Наведені позиції, аналіз нормативного та наукового матеріалу, дають змогу запропонувати таке визначення поняття терміна «правовий статус суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення АІ» – це юридична особа резидент України, що має необхідний рівень господарської правосуб'єктності, що полягає в наявності ліцензії на провадження такого виду діяльності, відповідності встановленим організаційно-правовим, організаційно-майновим, адміністративним, репутаційним та іншим вимогам, й має сукупність нормативно встановлених і формально закріплених прав, обов'язків загального, спеціального та локального правового рівня, а також відповідальності за недотримання таких обов'язків.

Крім того, важливо зазначити, що в умовах воєнного стану склалася практика формування основ та редагування правового статусу за допомогою нормативних актів особливого спеціального призначення. Так, наприклад, рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 20 квітня 2024 р. «Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет», що введено в дію Указом Президента України [16], до суб'єктів ринку АІ застосовано додаткові вимоги, що відобразилися на їх правовому статусі. На жаль, доводиться констатувати позаправовий механізм формування правового статусу суб'єктів господарювання у досліджуваній сфері з огляду на надзвичайні обставини регулювання цієї сфери суспільних відносин.

Питання визначення змісту правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ, через нетривалий час відновлення цього виду господарської діяльності, залишилися поза межами наукових розвідок та потребують подальших досліджень. В умовах динамічних змін підходів до правового регулювання, важливим виглядає консолідація нормативного матеріалу та формування загальних засад та детального визначення правового статусу господарюючих суб'єктів у цій сфері суспільних відносин.

ВИСНОВКИ

Встановлено:

- наявність у суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ загального, спеціального та локального правового статусів залежно від рівня формалізації меж такого правового статусу. Правовий статус досліджуваних суб'єктів формалізується у нормах господарського права, спеціального та іншого законодавства. Важливе значення для визначення правового статусу суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ, крім наведених, мають норми ліцензійного та санкційного законодавства, а також основи регуляторної політики держави;
- наявність спільних групових рис, що містяться у вимогах до суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ в Законі про АІ як елементів правового статусу;
- негативний характер тенденції до формування основ та редагування правового статусу за допомогою нормативних актів особливого спеціального призна-

чення в умовах воєнного стану;

– необхідність розгляду питань проблеми спеціального правового статусу суб'єкта АІ повинно виходити із загального визначення правового статусу як явища об'єктивного права, тобто потенційного місця суб'єкта відповідних правовідносин.

Визначено:

– особливості встановлення правового статусу:

а) окремих суб'єктів господарювання у сфері АІ на локальному рівні, що може визначатися індивідуальними НПА уповноваженого органу у сфері організації та проведення АІ і локальними актами;

б) суб'єкта господарювання у відносинах зі споживачем АІ, що може бути конкретизовано у правилах організатора АІ;

– особливості досліджуваних суб'єктів права, що мають колективний характер, неодмінний статус резидента України, наявність ліцензії як необхідний рівень господарської правосуб'єктності у сфері організації та проведення АІ;

– такі групи обов'язків суб'єктів господарювання у сфері організації та проведення АІ: про дотримання ліцензійно-дозвільних та сертифікаційних процедур; пов'язані з дотриманням принципів доброчесності, відповідальності гри та забезпечення дотримання суспільних інтересів; про сприяння контролю та моніторингу; по-

в'язані з безпосереднім здійсненням діяльності з організації та проведення АІ; пов'язані з безпосередньою взаємодією з гравцями.

Обґрунтовано, що перелік обов'язків суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення АІ, зазначений у статті профільного Закону як складник правового статусу останніх не є вичерпним та має постійну тенденцію до трансформації.

Запропоновано:

– застосовувати доктринальні положення Господарського кодексу України для характеристик суб'єктів господарювання, який, незважаючи на втрату чинності, має теоретичне значення і придатність для наукового пошуку і подальшого обґрунтування наукових досліджень;

– внести правки в Закон про АІ з метою усунення стану правової невизначеності та можливих правових колізій, де надати визначення терміна «надавача послуг у сфері АІ», що буде сприяти приведенню Закону про АІ до логічних кондицій та зменшить коло ймовірних зловживань;

– визначення поняття «правовий статус суб'єкта господарювання у сфері організації та проведення АІ», що включає характеристики та особливості, що дає змогу його відмежувати від решти термінів, які застосовуються в теоретичній і практичній площині.

Список використаних джерел

1. Кирпиченкова О., Литвинець Л., Ущиповський А. Вплив легалізації грального бізнесу на розвиток готельної індустрії. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2500>
2. Макачук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. *Право.ua*. 2015. № 3. С.18-22.
3. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95-98.
4. Степанова Т.В. Щодо співвідношення поняття «правового статусу» та суміжних категорій. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 35-40.
5. Якимчук Н. Поняття "правовий статус", "правове положення", "правовий модус" та "правовий режим": теоретико-правовий аналіз. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 11-18.
6. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор: Закон України від 14.07.2020 № 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text>
7. Соїч О.В. Колективні суб'єкти як особливий різновид суб'єктів права. *Правова держава*. 2018. № 32. С. 44–50.
8. Сердюков О.С. Вимоги до організаторів азартних ігор: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/189>
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (втратив чинність на підставі закону № 4196-IX від 09.01.2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
10. КРАІЛ звертає увагу щодо набрання чинності Положенням про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України. URL: <https://www.gc.gov.ua/ua/InfoNormReg/35542.html>
11. Попадинець Г.О. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання у сфері господарських правовідносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2. Том 1. С. 39-42.
12. Починок К., Сировець М. Аналіз поняття «господарська компетенція» в правовому вимірі. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 124-127.
13. З практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції. *Ліга закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000178>
14. Про заборону грального бізнесу в Україні: Закон України від 15.05.2009 № 1334-VI (втратив чинність на підставі закону № 768-IX від 14.07.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17#Text>
15. Про затвердження вимог щодо боротьби з вираженою ігровою залежністю (лудоманією): Постанова Кабінету Міністрів України; Вимоги від 29.10.2025 № 1370. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-vymoh-shchodo-borotby-z-vyrazhenoiu-ihrovoiu-zalezhnistiu-ludomaniieiu-k1370>
16. Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 квітня 2024 року (введено в дію Указом Президента України від 20 квітня 2024 року № 234/2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-24#Text>

References

1. Kyrpichenkova O., Lytvynets L., Ushchapovsky A. The impact of legalization of gambling on the development of the hotel industry. *Economy and Society*. 2023. No. 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2500> (in Ukrainian).
2. Makarchuk V.V. The concept of "legal status of a person" in theoretical and legal literature. *Pravo.ua*. 2015. No. 3. pp. 18-22. (in

Ukrainian).

3. Panchyshyn A.V. The concept, features and structure of the category "legal status". *Journal of the Kyiv University of Law*. 2010. No. 2. pp. 95-98. (in Ukrainian).

4. Stepanova T.V. On the correlation of the concept of "legal status" and related categories. *Law-governed state*. 2015. No. 19. pp. 35-40. (in Ukrainian).

5. Yakymchuk N. The concepts of "legal status", "legal position", "legal modus" and "legal regime": theoretical and legal analysis. *Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*. 2013. No. 3. pp. 11-18. (in Ukrainian).

6. On state regulation of activities related to the organization and conduct of gambling: Law of Ukraine dated 14.07.2020 No. 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text> (in Ukrainian).

7. Soich O.V. Collective entities as a special type of legal entities. *Lawful State*. 2018. No. 32. pp. 44-50. (in Ukrainian).

8. Serdyukov O.S. Requirements for organizers of gambling games: foreign and domestic experience. *Scientific notes. Series: Law*. 2022. No. 12. URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/189> (in Ukrainian).

9. Commercial Code of Ukraine dated 16.01.2003 No. 436-IV (repealed by Law No. 4196-IX dated 09.01.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (in Ukrainian).

10. KRAIL draws attention to the entry into force of the Regulation on the implementation of financial monitoring by primary financial monitoring entities, the state regulation and supervision of which is carried out by the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://www.gc.gov.ua/ua/InfoNormReg/35542.html> (in Ukrainian).

11. Popadynets G.O. Peculiarities of the legal status of business entities in the sphere of economic legal relations. *Current problems of domestic jurisprudence*. 2018. No. 2. Volume 1. P. 39-42. (in Ukrainian).

12. Pochynok K., Syrovets M. Analysis of the concept of "economic competence" in the legal dimension. *Young scientist*. 2021. No. 5 (93). P. 124-127. (in Ukrainian).

13. On the practice of using terms, words and phrases in jurisprudence. *Liga Zakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS000178> (in Ukrainian).

14. On the prohibition of gambling in Ukraine: Law of Ukraine dated 15.05.2009 No. 1334-VI (repealed by Law No. 768-IX dated 14.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17#Text> (in Ukrainian).

15. On approval of requirements for combating severe gambling addiction (ludomania): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Requirements dated 29.10.2025 No. 1370. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-vymoh-shchodo-borotby-z-vyrazhenoiu-ihrovoiu-zalezhnistiu-ludomaniieiu-k1370> (in Ukrainian).

16. Regarding countering the negative consequences of the functioning of gambling on the Internet: Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated April 20, 2024 (enacted by Decree of the President of Ukraine dated April 20, 2024 No. 234/2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-24#Text> (in Ukrainian).

Dmytro KUTSEVOL

postgraduate student, V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of NAS of Ukraine; lawyer

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0504-8130>

e-mail: kutsevol@assyria.com.ua

LEGAL STATUS OF BUSINESS ENTITIES IN THE SPHERE OF ORGANIZATION AND CONDUCT OF GAMBLING GAMES

The subject of the paper is the legal status of business entities in the field of organizing and conducting gambling, its content and features. Consideration of issues of the topic should be based on the definition of legal status as a phenomenon of objective law, that is, the potential place of the general subject of the relevant legal relations. The following features of the studied legal entities were noted: their collective nature and the need for the status of a resident of Ukraine and a license for the latter. Business entities in the field of organizing and conducting gambling are distinguished into general, special, and local legal statuses, depending on the level of regulatory regulation. At the local level, the legal status of individual business entities in the studied area may also be determined by individual legal acts of the authorized body in the field of organization and conduct of gambling, as well as by such other local acts. The legal status of a business entity in relations with players can be specified, in particular, in the rules of the gambling organizer. The definition of the legal status of a business entity in the field of organizing and conducting gambling is provided. "Legal status of a business entity in the field of organizing and conducting AI" is a legal entity resident of Ukraine that has the necessary level of economic legal personality, which consists in having a license to conduct such activities, compliance with established organizational and legal, organizational and property, administrative, reputational and other requirements, and has a set of normatively established and formally enshrined rights, obligations of the general, special and local legal level, as well as liability for failure to comply with such obligations. In addition, attention is focused on the negative nature of editing legal status through special regulatory acts under martial law.

Keywords: gambling, business entity, legal status, public relations, gambling organizer, rights and obligations, legal personality